

Nr 333

Av herr Asp m. fl., angående lokaliseringspolitikens framtida utformning.

(Lika lydande med motion nr 265 i Första kammaren)

En genomgående tendens i de industriellt högt utvecklade länderna är befolkningskoncentrationer till ett relativt fåtal mycket stora städer eller stadsområden. Det är en tendens som man i alla de åsyftade länderna ofta ser på med en utpräglad oro — på de flesta håll dock utan att ännu ha funnit något godtagbart alternativ. Ett undantag är i vissa avseenden England, där nya städer skapats för att om möjligt mildra trycket mot London. I Finland pågår diskussioner om vägarna att hejda en alltför stark tillväxt av Helsingfors. För Sverige gäller att den rådande befolkningsstillströmningen till ett begränsat antal storstadsregioner leder till att, enligt prognoser beträffande våra tre största städer, dessas sammanlagda invånarantal år 1980 kommer att vara ca 4 miljoner, dvs. omkring 40 procent av landets då till 9 miljoner uppgående befolkning.

Ett uttryck för samma tendens är en under senare tid framförd tanke att antalet A-orter i landet i en framtid borde begränsas till ett tiotal i stället för de nu till ett sjuttiotal existerande A-orterna. Tanken baseras på ett antagande att endast ett tiotal av dessa orter skulle besitta framtida expansionskraft, medan de övriga skulle vara dömda att stagnera och minska i storlek.

Den antydda utvecklingen innehåller två huvudled, dels en fortsatt flyttning från landsbygden till städer och tätorter och dels en flyttning från mindre och medelstora befolknings- och industricentra till allt snabbare växande storstäder eller storstadsregioner. Det senare av dessa led rymmer i sig att de mindre och medelstora orterna kan, om inte välplanerade motåtgärder sättes in, befaras på någon sikt bli endast genomgångsorter på människornas väg till storstadsregionerna och därmed i stor utsträckning löpa risken att så småningom starkt åderlätas.

Storstadsregionerna utövar stark dragningskraft på människorna. Anledningarna härtill är flera. Det högre löneläget, den större friheten att välja bland arbetstillfällena, den större tillgången på kulturaktiviteter och utbildningsmöjligheter är några av dem.

Enligt vår mening är emellertid de här uppräknade och andra positiva faktorer inte av den art att de kan erbjudas endast i utpräglade storstads-

sammanhang. De måste i framtiden göras möjliga att uppnå även i andra samhällsbildningar. Önskvärdheten att så sker accentueras av de möjligheter detta skulle innebära dels att genom ett avledande av befolkningsströmmen till de egentliga storstadsområdena hindra en förstärkning av de negativa faktorer som kan finnas inbyggda i dessa och dels att tillvarata de ekonomiska och miljömässiga fördelar som de inte alltför stora befolkningskoncentrationerna innebär.

Utredningar ger vid handen att stora städer har svårigheter att lösa de problem som hänger samman med exempelvis luft- och vattenföroreningar samt bullerstörningar. Investeringskostnaderna för att lösa trafik- och parkeringssvårigheter, bostads- och vattenförsörjning blir stora. Markpriserna blir höga, vilket bidrar till att försvåra saneringen av den äldre bebyggelsen. I sin tur har detta lett till att det relativt sett största antalet saneringsmogna bostäderna finns i landets tre största städer. Planeringsarbetet blir mera komplicerat och tidsödande.

Samhällets ekonomiska stöd till lokalisering har medfört att industrin stimulerats att etablera sig på orter med god tillgång på arbetskraft men svagt utvecklat näringsliv. Stödåtgärderna har kompletterats med omskolning av arbetskraft. I det långa loppet kan, enligt vår mening, emellertid lokaliseringsproblemen inte lösas enbart med användande av ekonomiskt samhällsstöd. Även andra åtgärder måste övervägas att i samverkan med det statliga lokaliseringssstödet medverka till en spridning av industri och andra ekonomiska aktiviteter till förslagsvis ett sjuttio-tal A-orter.

Avgörande för industrins lokalisering måste vara lönsamhetsaspekterna. Det är enligt vår mening inte bevisat att storstadsregionerna har företräden framför andra tätorter såsom lokaliseringsorter för industrier av skilda slag. Under alla förhållanden vet vi mycket litet om produktivitetsskillnaderna mellan små, medelstora och stora industriorter. Vi lider också brist på material för att bedöma kostnadsskillnaderna i de olika samhällstyperna.

Varken mycket starka koncentrationer av industrianläggningar eller utspridning av sådana till en mängd små orter framstår för oss såsom ändamålsenligt. Tankar som framförts på att sprida industrier till olika delar av landsbygden för att människorna skall kunna bo kvar där är i hög grad orealistiska och strider mot det rationaliseringsarbete som måste utmärka vår industri. Däremot bör det vara möjligt att skapa och säkerställa ett antal tätorter som suger upp folkströmmen från landsbygden och lindrar trycket mot storstadsregionerna.

Sysselsättningspolitiken under pågående fusionering inom industrin kan inte lösas med enbart omflyttning av arbetskraft. Lokaliseringspolitiken måste innehålla ett starkt moment av initiering av nya företag att etablera sig i delar av landet med bristande sysselsättning. Lokaliseringspolitiken måste också ges en sådan omfattning att den påverkar samhällenas storlek. En förutsättning härför är att nuvarande låne- och bidragsmöjligheter kom-

pletteras med informationsverksamhet, grundad på objektiva och klarläggande utrednings- och forskningsresultat.

Trots omfattande forskning beträffande samhällsplanering och miljövård finns det fortfarande luckor i våra kunskaper om väsentliga ting i fråga om effektivitet och trivsel i våra samhällen. Det vore värdefullt att få objektivt klarlagda vissa drag i stadsbyggandet, exempelvis anläggnings- och driftkostnader för samhällen av varierande storlek samt skillnaderna i effektivitet mellan samhällen av olika typ. Detsamma gäller betydelsen och den optimala effekten av olika kulturinstitutioners verksamhet vid förläggning till samhällen av olika typ och storlek och deras inverkan på dessa samhällens struktur och utveckling. Frågeställningen gäller även radions och televisionens programverksamhet och tekniska resurser i olika lägen.

De i det föregående framförda synpunkterna torde i betydande grad vara relevanta i de frågekomplex som den i statsverkspropositionen aviserade utredningen om lokaliseringspolitikens framtida utformning kan komma att ställas inför.

Med anledning härav anhåller vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att de ovan anförda synpunkterna måtte beaktas i direktiv till en kommande utredning om lokaliseringspolitikens framtida utformning.

Stockholm den 24 januari 1968

Einar Asp (s)

Sven Ekström (s)

Sigurd Lindholm (s)

i Iggesund